

Regionale miljøkrav

- drøfting med kommuner, vannområder og FK

Fysisk møte i Tønsberg og Teams 04.02.2024

Hilde Marianne Lien, Everdien van Weeghel og Even Bjørk landbruksavdelingen

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark

10.04.2024

Er frivillige miljøtiltak nok?

Vestfold og Telemark vannregion

Vestfold og Telemark FYLKESKOMMUNE

Tiltaksprogram

Regional vannforvaltningsplan 2022–2027

www.vannportalen.no

Klima- og miljødepartementet

Tiltaksplan

Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark

Regionalt miljøprogram i jordbruket

VESTFOLD OG TELEMARK

2023 – 2026

Bestilling: Jordbruket må forsterke sin miljøinnsats...
Avløpssektoren må rense mer...

VANNFORSKRIFTEN

Hvor mange gårdbrukere gjennomfører RMP tiltak?

Telemark

1 305 søker om produksjonstilskudd

603 søker om RMP-tilskudd

(46 % av gårdbrukerne)

Gårdbrukere som søker RMP disponerer
70 % av fulldyrka areal i Telemark

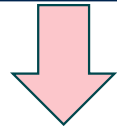
Vestfold

1 219 søker om produksjonstilskudd

735 søker om RMP-tilskudd

(60 % av gårdbrukerne)

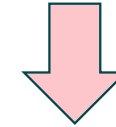
Gårdbrukere som søker RMP disponerer
83 % av fulldyrka areal i Vestfold

300 korndyrkere i Telemark (i sone 3 – 65 000 daa)

60 søker ikke RMP tilskudd
- har i gj.sn. 140 daa korn

- Utgjør ca. 8 500 daa korn

870 korndyrkere i Vestfold (280 000 daa)

210 søker ikke RMP tilskudd
- har i gj.sn. 160 daa korn

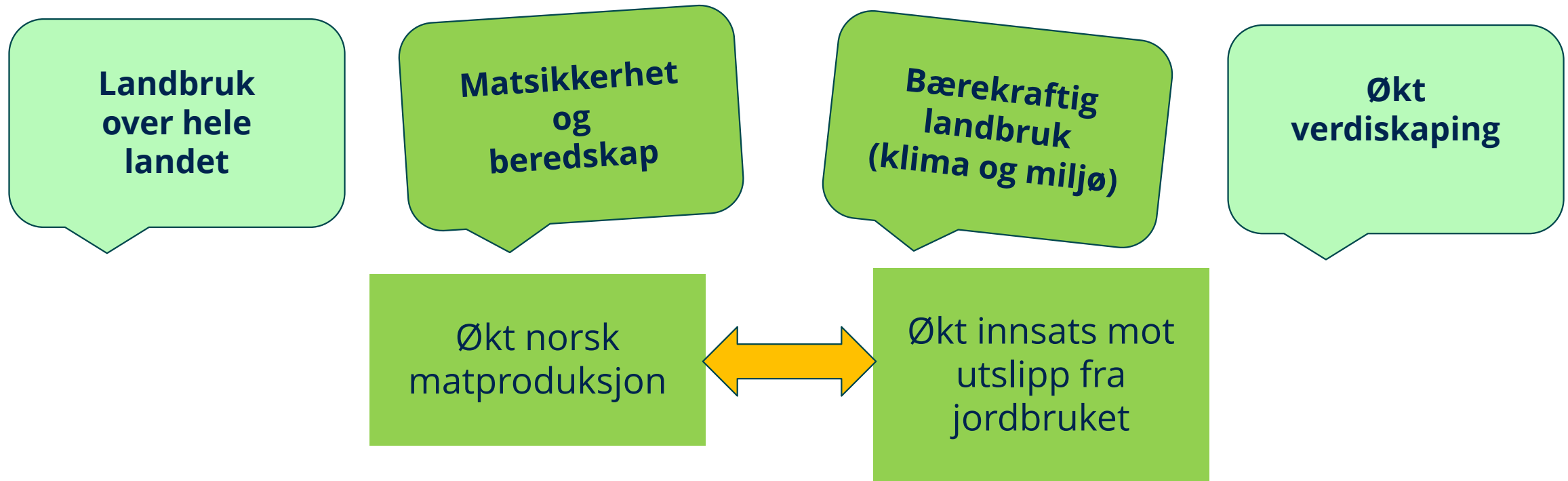
- Utgjør ca. 33 000 daa korn

Poteter og grønnsaker:

- Søker RMP i mindre grad (tot. areal 30 000 daa)

4 mål for landbrukspolitikken

**Oppdrag fra LMD 2021: Vurdere behov for forskrift med regionale miljøkrav
- vi har vurdert siden des 2022 – det er behov for miljøkrav**

Vestfold og Telemark har viktig produksjon av korn, poteter og grønnsaker!
Miljøkravene vil ikke inneholde totalt pløyeforbud eller pålegg om hele arealer i gras...

Effekter av miljøtiltak i jordbruket

- beholder driftsgrunnlaget – jorda på jordet
- bedrer jordhelsa
- minsker avrenning av jord og næringsstoffer til vann – fosfor og nitrogen
- minsker utslipp av klimagasser til luft og lagrer karbon i jorda
- er en tilpasning til klimaendringene

Holde jorda på jordet!

Hvor er det regionale miljøkrav i dag?

Østfold og Akershus

- Fått nye krav fra 2023 – inkl. en 60/40 regel i sone 2
- Flest krav i korn – kun et krav i grønnsaker og poteter

Buskerud

- Får samme krav som i Østfold og Akershus – sept. 2024 og 1. jan 2025
- Miljøkravene er på høring nr. 2

Vestfold og Telemark

- Arbeidet med miljøkrav pågår både for korn, poteter og grønnsaker
- *Konsekvensutredning* leveres av NIBIO i mai
- **Høring av forslag fra ca. 15. juni – ca. 1. oktober**
- Miljøkrav kan gjelde fra 1. jan 2025

Innlandet

- Arbeidet med miljøkrav pågår

Prinsipper for miljøkravene i VT

- Skal være målrettet og ha god effekt mot avrenning
- Må møte miljøutfordringene vi har i fylkene våre
- Må «snakke med RMP-tiltakene» - gi tilskudd
- Bør ligne på kravene i Akershus, Østfold og Buskerud
- *Skal bidra til en god balanse mellom matproduksjon og vannmiljøhensyn*
- Må være kostnadseffektivt (kr pr. kg fosfor/nitrogen)
- Må ta hensyn til bondens økonomi og samfunnsøkonomi
- Må ikke være for kompliserte – tenke forenkling...

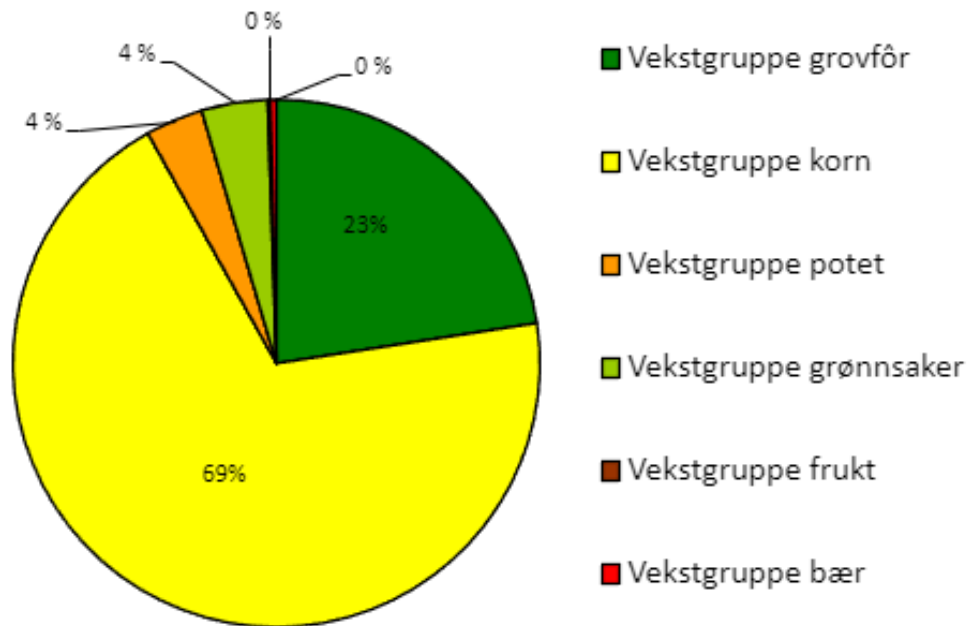

Goksjø, foto Hilde Marianne Lien

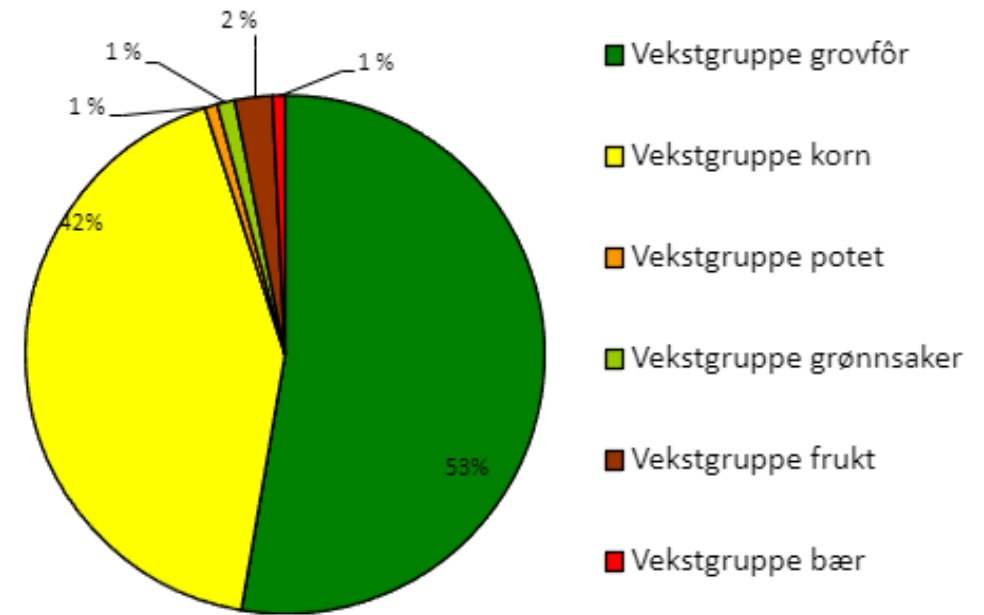

Hva dyrkes i Vestfold og Telemark, tall for 2022 fra PT

VESTFOLD – 390 000 daa fulldyrka

TELEMARK* - 160 000 daa fulldyrka

*Kommuner med arealer under marin grense

Forslag: Miljøkrav i **korn, oljevekster, åkerbønner og fôrmais**

1. Ikke jordarbeide nærmere enn 2 meter fra **nedløpskummer**
2. **Erosjonsutsatte dråg** skal ikke jordarbeides om høsten
3. **Bufferoner** langs alle vassdrag som mottar avrenning fra jordbruksarealer
4. **Flomutsatte arealer** skal ikke jordarbeides om høsten
5. **Erosjonsklasse 3 og 4** skal ikke jordarbeides om høsten
6. Minst 60 % av arealet skal ha plantedekke om vinteren?? eller
7. Fangvekster – viss andel av arealet??

Foto: Everdien van Weeghel, åker i stubb, Nome kommune

Til utredning hos NIBIO

Krav 2 tom 7:

- Hva er effekt på matproduksjon
 - *Pga. mindre areal i drift/endret praksis*
- Hva er effekt på vannmiljø
 - *Jordpartiker/fosfor/nitrogen*
- Hva er økonomisk effekt
 - *Hvor kostnadseffektiv er kravene (kr per kg. fosfor/nitrogen)/evt. avlingsnedgang/investeringsbehov*

Krav 1: Ikke jordarbeide nærmere enn 2 meter fra nedløpskummer

Foto: Atle Hauge, NIBIO

- Det skal ikke jordarbeides nærmere enn to meter fra nedløpskummer
 - En nedløpskum er en kum som samler opp og leder bort overflatevann. Denne kummen er ofte plassert i et dråg.
 - Kravet gjelder hele året
 - Det er ikke krav til å ha gras

Krav 2. Erosjonsutsatte dråg skal ikke jordarbeides om høsten

Hvis hele arealet ligger i stubb eller har grasdyrking er kravet for dråget oppfylt

Hvis arealet skal jordarbeides:

Alternativ 1

Drågene skal enten ha:

- 6 meter bred sone med gras eller
- det skal beholdes en 20 meter bred sone med stubb

Alternativ 2

Ved både pløying og lett høstharving på arealet skal drågene ha minst 6 meter permanent grasdekke ('grasdekt vannvei')

Alternativ 3

Ved pløying på arealet skal drågene ha minst 6 meter permanent grasdekke ('grasdekt vannvei')

Ved lett høstharving på arealet er det tilstrekkelig med minst 6 meter stubb i dråget

Foto: Julie Wiik, NLR Viken

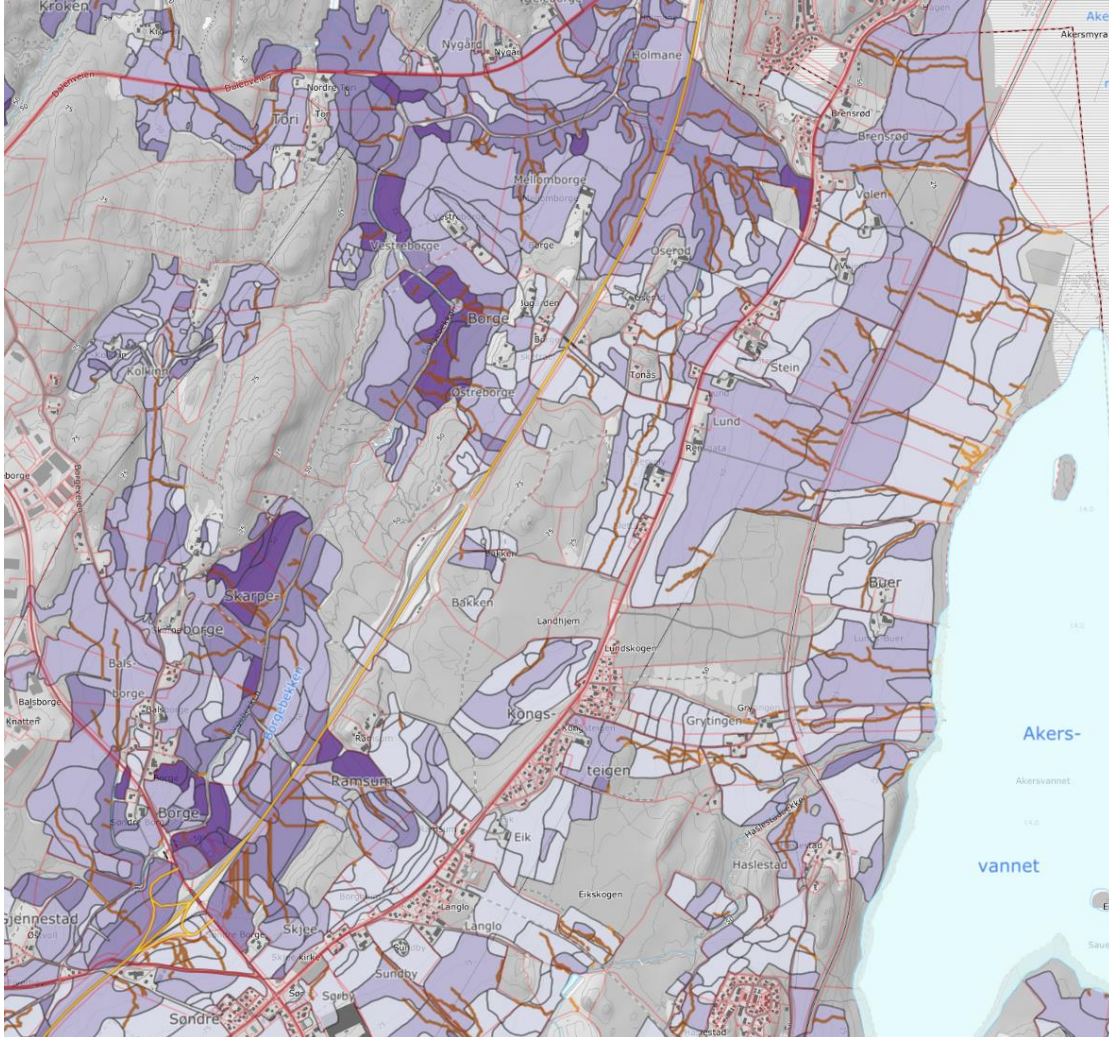
Dråg i kart - NIBIO

Miljøkrav krav for *erosjonsutsatte* dråg/vannveier

- drågekartene er kun veiledende...
- dyrkeren må vurdere hva som er erosjonsutsatt...

Stokke

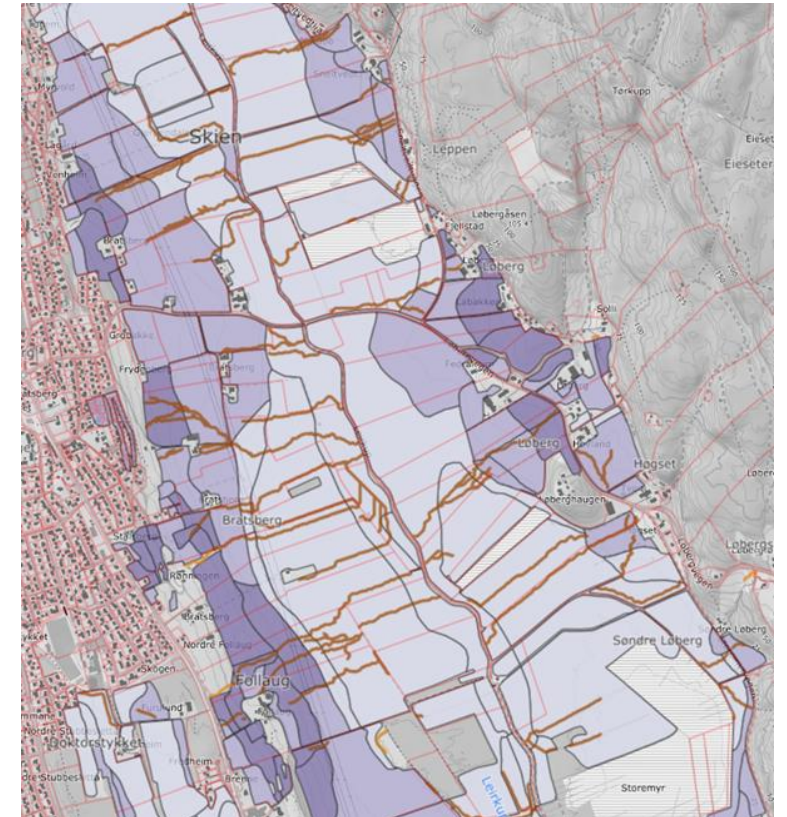
Drågerosjon - linje

- Dråg
- Dråg ikke jordsmonnkartlagt

Erosjonsrisiko flateerosjon

- Liten
- Middels
- Stor
- Svært stor

Gjerpensdalen

Krav 3. Buffersone langs alle vassdrag

Det skal være buffersone langs alle vassdrag som mottar avrenning fra fulldyrka jord

I tillegg til kravet i produksjonstilskudd om 2 meter vegetasjonssone kan gårdbruker velge mellom:

- 6 m bred kantsone med gras
- eller*
- 20 m bred sone med kornstubb

Foto: Hilde Marianne Lien – kantsone i Horten kommune

Hva er tillatt i 20 meter sonen med stubb?

Direktesådd høstkorn eller fangvekster?

Ja

Høstkorn eller fangvekster etter lett harving?

Må avklares

Hvis > 8 meter bredde med naturlig vegetasjon:
ikke krav om ekstra buffersone

Krav 4: Flomutsatt areal skal ikke jordarbeides om høsten

Foto: Julie Wiik, NLR

Flomutsatte arealer skal ikke jordarbeides om høsten

(Gjelder vassdragsnære arealer)

Drøfting:

Er det godt nok med åker i stubb?

eller

Må det være grasdekket kantsone der flom medfører erosjon?

Hva er tillatt i på disse flomutsatte arealer som har stubb?

Direktesådd høstkorn eller fangvekster?

Ja

Høstkorn eller fangvekster etter lett harving?

Må avklares

Gode lokale flomkart mangler enda...
Gårdbrukere må bruke egen erfaring og skjønn

Krav 5: Ingen jordarbeiding om høsten i erosjonsklasse 3 og 4

Fulldyrket mark med stor eller svært stor erosjonsrisiko skal ikke jordarbeides om høsten

Foto: H.M Lien

% av arealet	Klasse 1	Klasse 2	Klasse 3	Klasse 4
Viken*	51	33	16	1
Vestfold	34	44	17	5
Telemark	22	45	24	5

* Gjelder kommunene i Viken med miljøkrav (Buskerud er ikke med)

Hva er tillatt i klasse 3 og 4?

Direktesådd høstkorn eller fangvekster?

Ja

Høstkorn eller fangvekster etter lett harving?

Høstkorn: ja, fangvekster: må avklares

Krav 6: «60/40 regel»

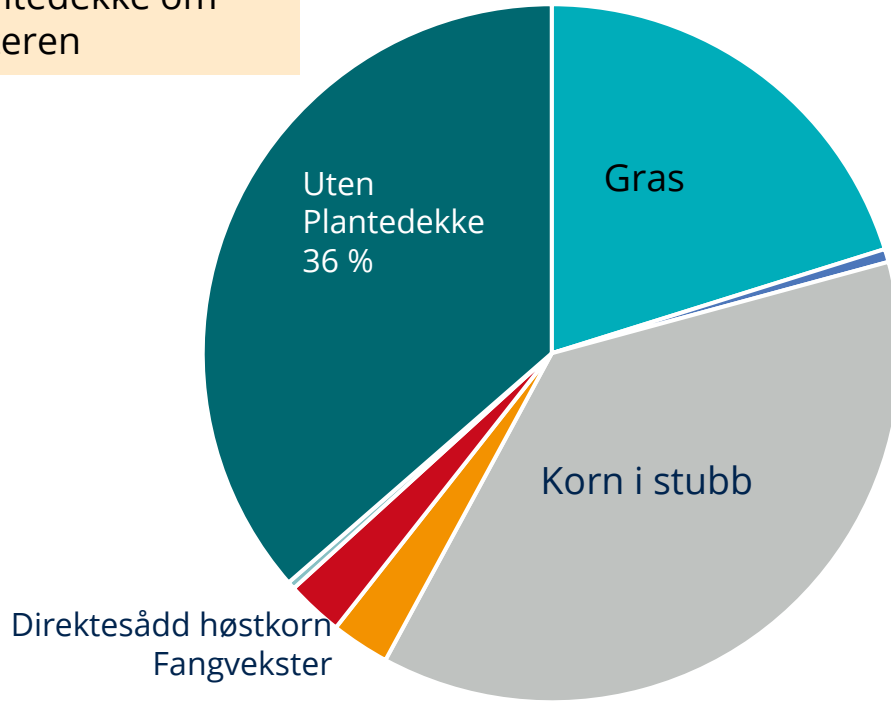

- Minst 60% av foretakets fulldyrka areal skal overvintre med plantedekke
 - Plantedekke: Gras
 - Stubb
 - Høstkorn/høstoljevekster (direktesådd eller sådd etter lett harving)
 - Fangvekst (direktesådd)
 - Fangvekst sådd etter lett harving?

64 % av arealet har plantedecke om vinteren

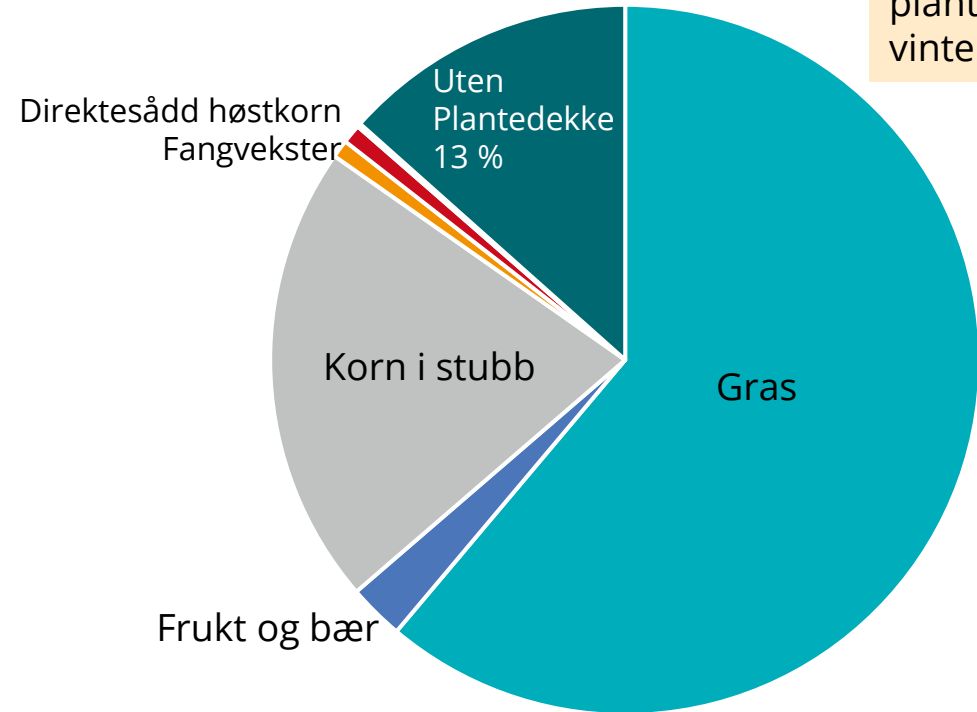
Vestfold

- Gras
- Frukt og Bær
- Ingen jordarbeiding om høsten
- Direktesådd høstkorn
- Fangvekster sådd etter høsting
- Grasdekt kantsone
- Uten dekke/stubb i vinter (36%)

87 % av arealet har plantedecke om vinteren

Telemark

- Gras
- Frukt og Bær
- Ingen jordarbeiding om høsten
- Direktesådd høstkorn
- Fangvekster sådd etter høsting
- Grasdekt kantsone
- Uten dekke/stubb i vinter (13%)

Krav 7: Fangvekster på x % av arealet

«Det skal sås fangvekster før eller etter høsting på x % av kornarealet»

Foto: Hilde Marianne Lien, Hof 2023

Foto: Guttorm Lindseth, Hof 2023

Forslag: Miljøkrav i **poteter og grønnsaker**

1. Ikke jordarbeide nærmere enn 2 meter fra **nedløpskummer**
2. **Bufferoner** langs vassdrag – varig vegetasjon 6 m (i tillegg til 2 meter i PT)
3. **Grasdekke i dråg** – 6 m bredde?
4. Viss andel av arealet skal ha **fangvekster** etter kulturer høstet før ca. 15. august?

Foto: Berit Svensson, Tønsberg kommune

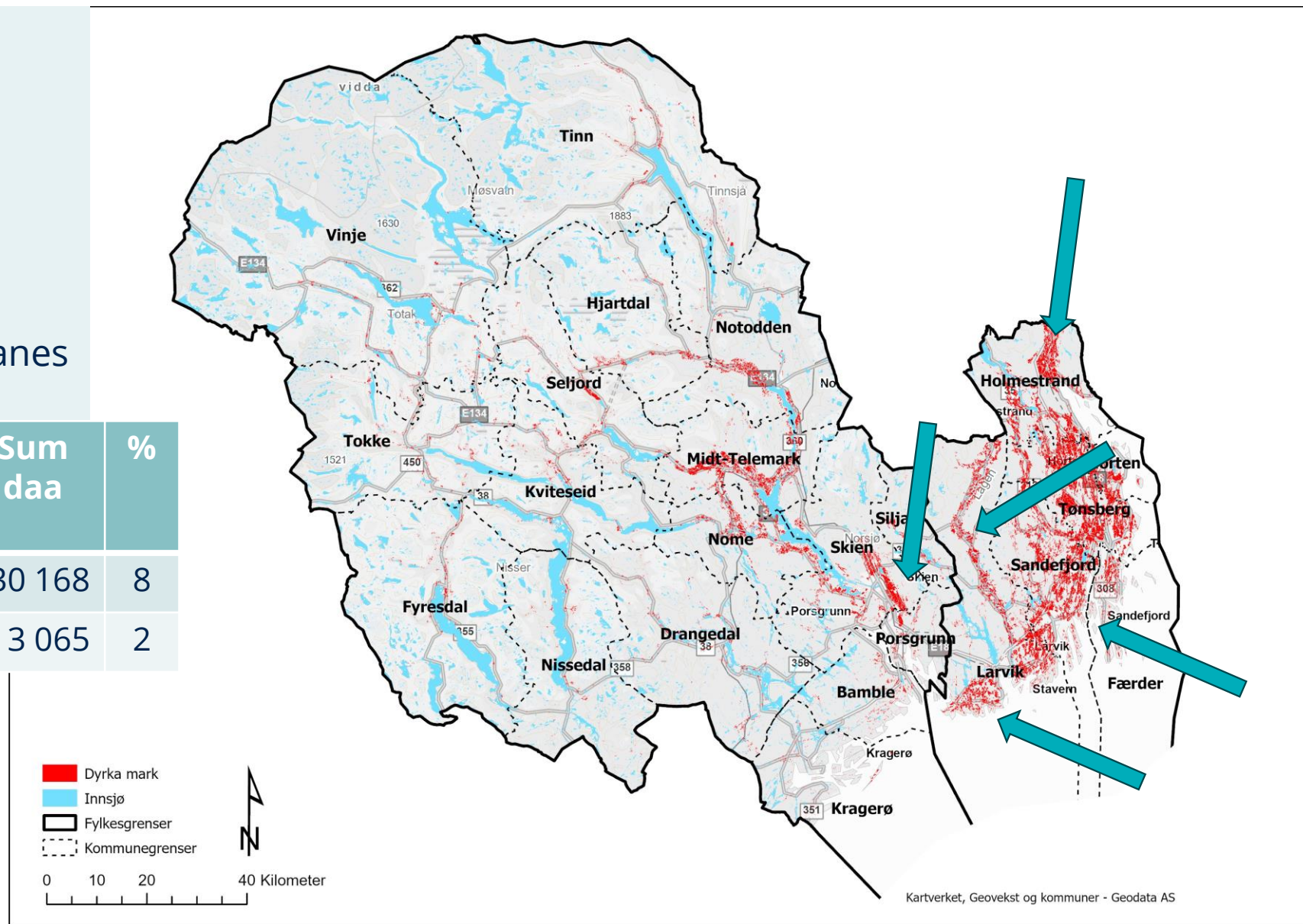
Grønnsaker og poteter

Størst andel av arealet:

- Langs kysten – øst for Raet
- Lågendalen
- Sande
- Gjerpensdalen
- Tidligproduksjon – mest Brunlanes

Område	Poteter daa	Grønnsaker daa	Sum daa	%
VESTFOLD	14 047	16 121	30 168	8
TELEMARK	1 309	1 756	3 065	2

Kilde: Produksjonstilskudd 2022

Poteter og grønnsaker

Fakta

- Etterlater åpen åker med stor fare for avrenning
- Høye fosfortall i jorda
- Høy tilførsel av nitrogen – fare for utvasking
- Ofte sein høsting – sep og okt
- Før tidligkulturer – kornet pløyes om høsten
- Høye dekningsbidrag per dekar
- Mye jordleie og jordbytte

Miljøtiltak

- Fangvekster - benyttes ofte etter tidligkulturer
- Grasdekte kantsoner – stort potensial for mer
- Grasdekke i dråg – stort potensial for mer

Foto: Skien kommune, Gjerpensdalen

Buffersone langs alle vassdrag som mottar avrenning fra jordbruksareal

I tillegg til kravet i produksjonstilskudd om 2 meter vegetasjonssone kan dette bli krav:

Dyrkeren kan velge

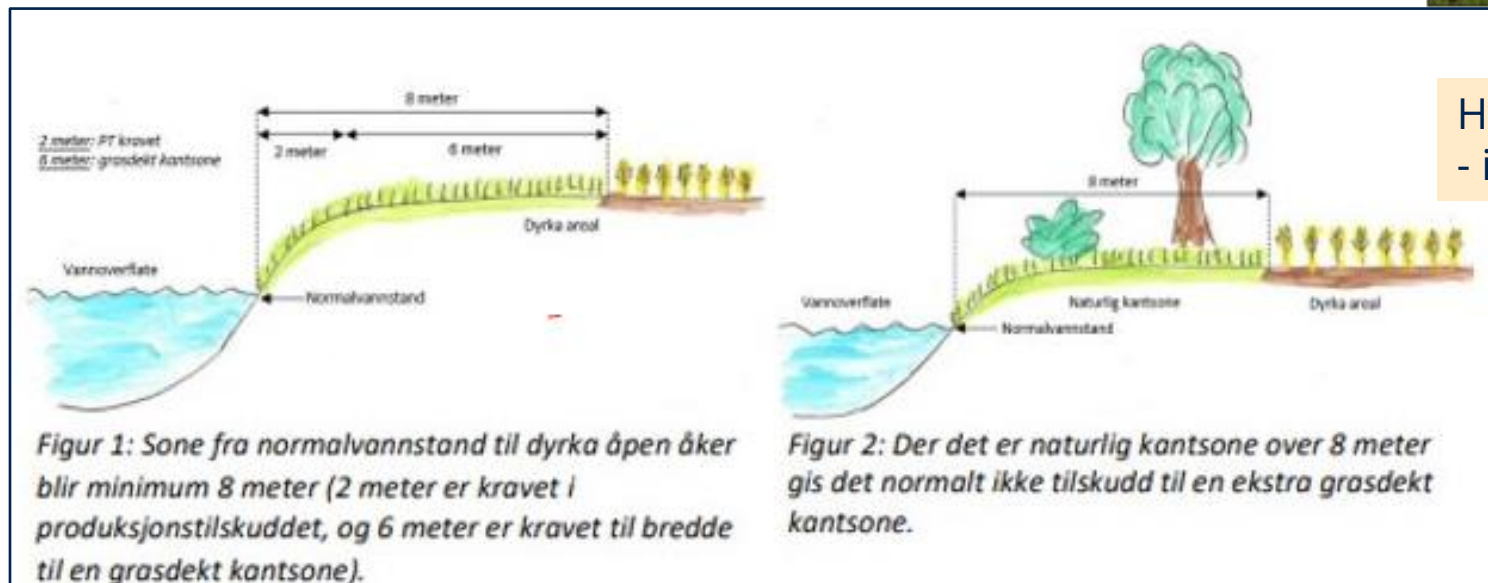
- 6 m bred kantsone med gras
- (20 m bred sone med kornstubb)

Gjelde for alle kulturer, også grønnsaker og poteter

(gjelder i Østfold og Akershus og vil komme i Buskerud)

Foto: Hilde Marianne Lien – kantsone i Horten kommune

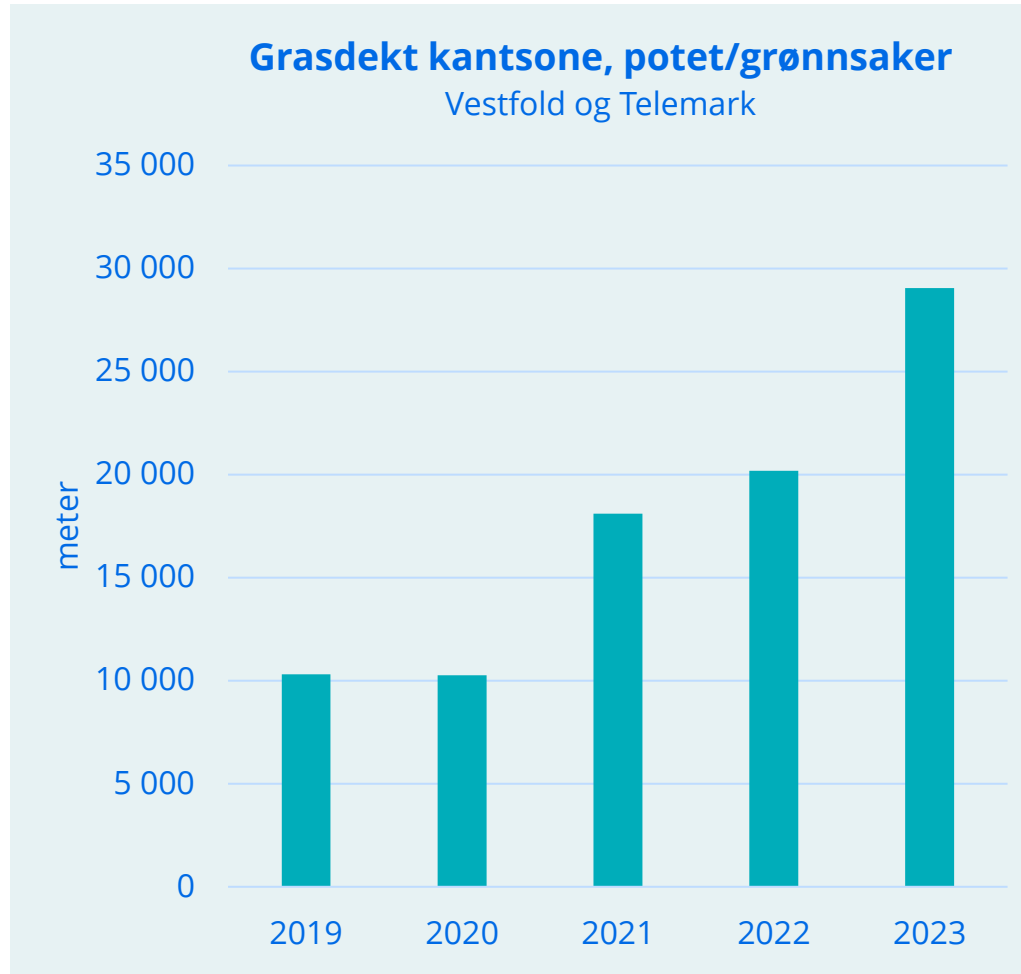

Hvis > 8 meter naturlig vegetasjon:
- ikke krav om ekstra buffersone

Kantsoner langs vassdrag – omsøkt i RMP 2023

- poteter og grønnsaker

RMP-tilskudd

Omsøkt 28 000 meter i 2023

Potet og grønnsaker (egen sats)

- 45 kr/meter for gras i 6 meter bredde

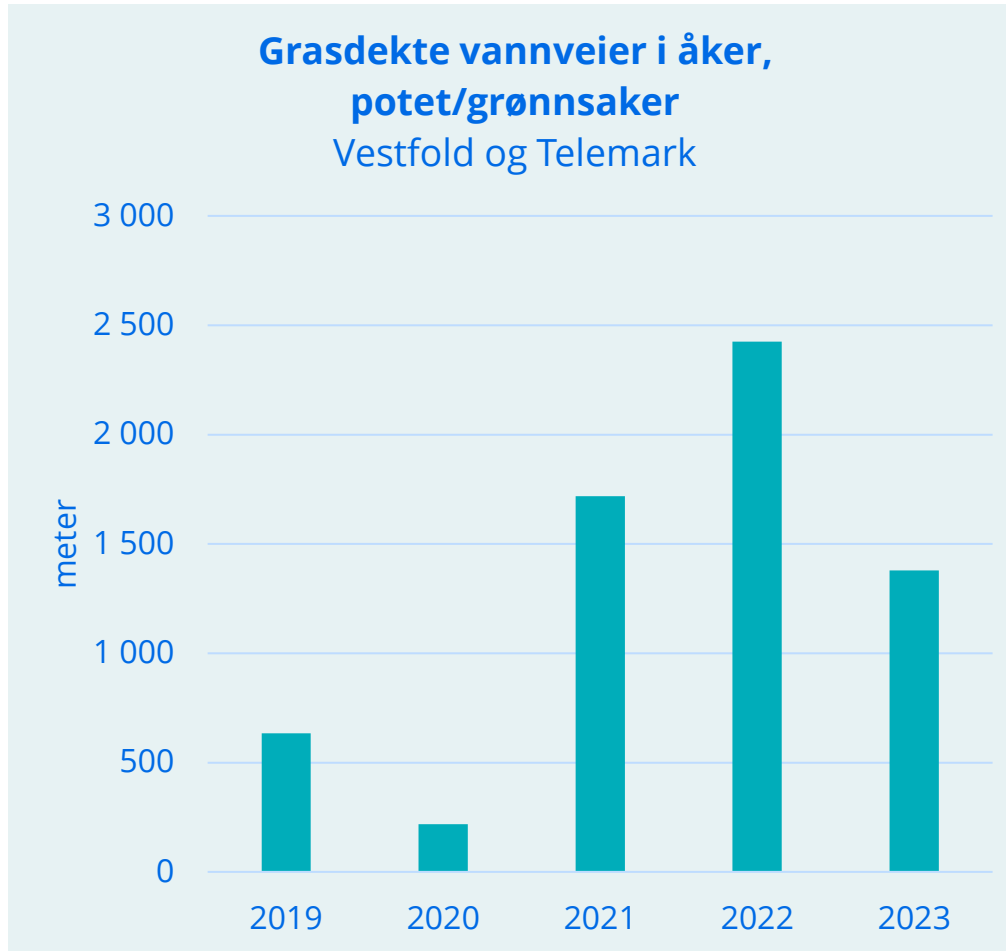
Dvs: Tilskudd per dekar grassone:

➤ 7470 kr/daa...

Grasdekte dråg/vannveier – omsøkt i RMP 2023

- poteter og grønnsaker

RMP-tilskudd

Omsøkt 1400 meter i 2023

Potet og grønnsaker (egen sats)
- 60 kr/meter for gras i 6 meter bredde

Dvs: Tilskudd per dekar grassone:
➤ 9960 kr/daa...

Grasdekte dråg – krav i poteter og grønnsaker?

Foto: Julie Wiik, NLR Viken

Grasdekke i dråg:

Hindringer:

Grasstriper på tvers av radene:

- Såmaskiner og pantemaskiner?
- Radrensing?
- Vanningsmaskiner?
- Høstemaskiner?

Ofte jordbytte med kornprodusenter...

Radkulturer langs stripa med gras er enklest

NLR i Vestfold: Praktisk testing og markdager i 2024

Fangvekster etter tidligkulturer

Forslag til krav:

Det skal etableres fangvekster etter tidligkulturer høstet før ca. 15. august på XX % av arealet

Tidligproduksjon av poteter og grønnsaker

- høsting starter i juni...
- gode muligheter for fangvekster

Potensialet er ikke tatt ut...

Salat kan ha flere hold per sesong...

Poteter og grønnsaker med sein høsting er vanligst
- ofte for seint å etablere fangvekster...

Foto: Siri Abrahamsen, NLR og Einar Kolstad, Larvik kommune

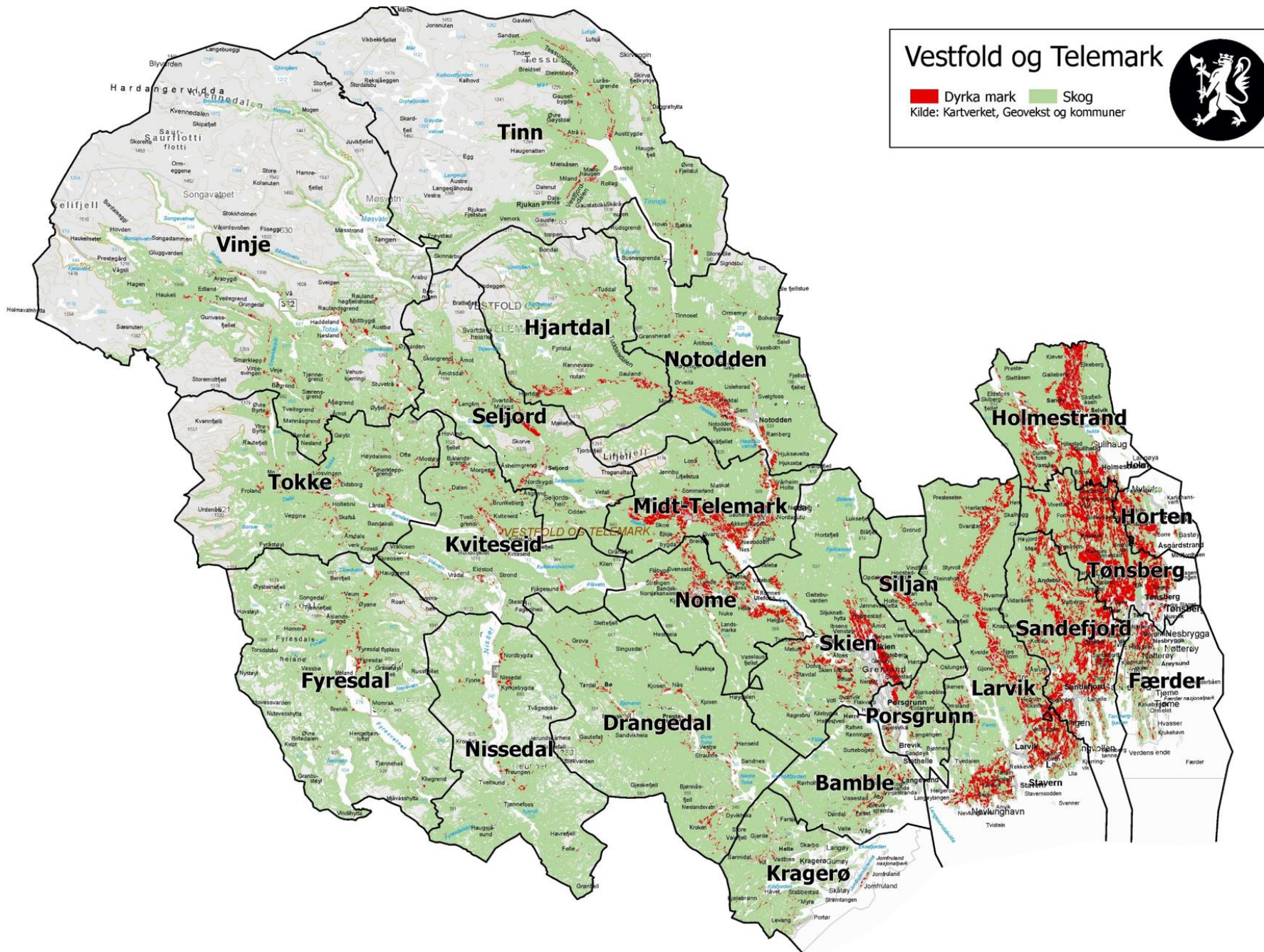

Miljøkrav - - Hvor?

Dyrka mark i
Vestfold og
Telemark

Vannmiljøet
dårlig:

- Oslofjorden
- Innsjøer
- Bekker/elver

Inndeling i soner – generelle kriterier... I brev fra LMD

- Både tilstanden til arealet og tilstanden i vannforekomsten kan legges til grunn

Kriterier:

- Arealer som drenerer dit det er utfordring med vannmiljøet
 - Det vises til eutrofiparametrene (hva som er målt i vannprøver o.l.)

- Arealer og driftsformer med erosjonsfare
 - Det vises til NIBIOs erosjonsrisikokart
 - Driftsformer med radkulturer
 - Driftsformer med flere kulturer per sesong

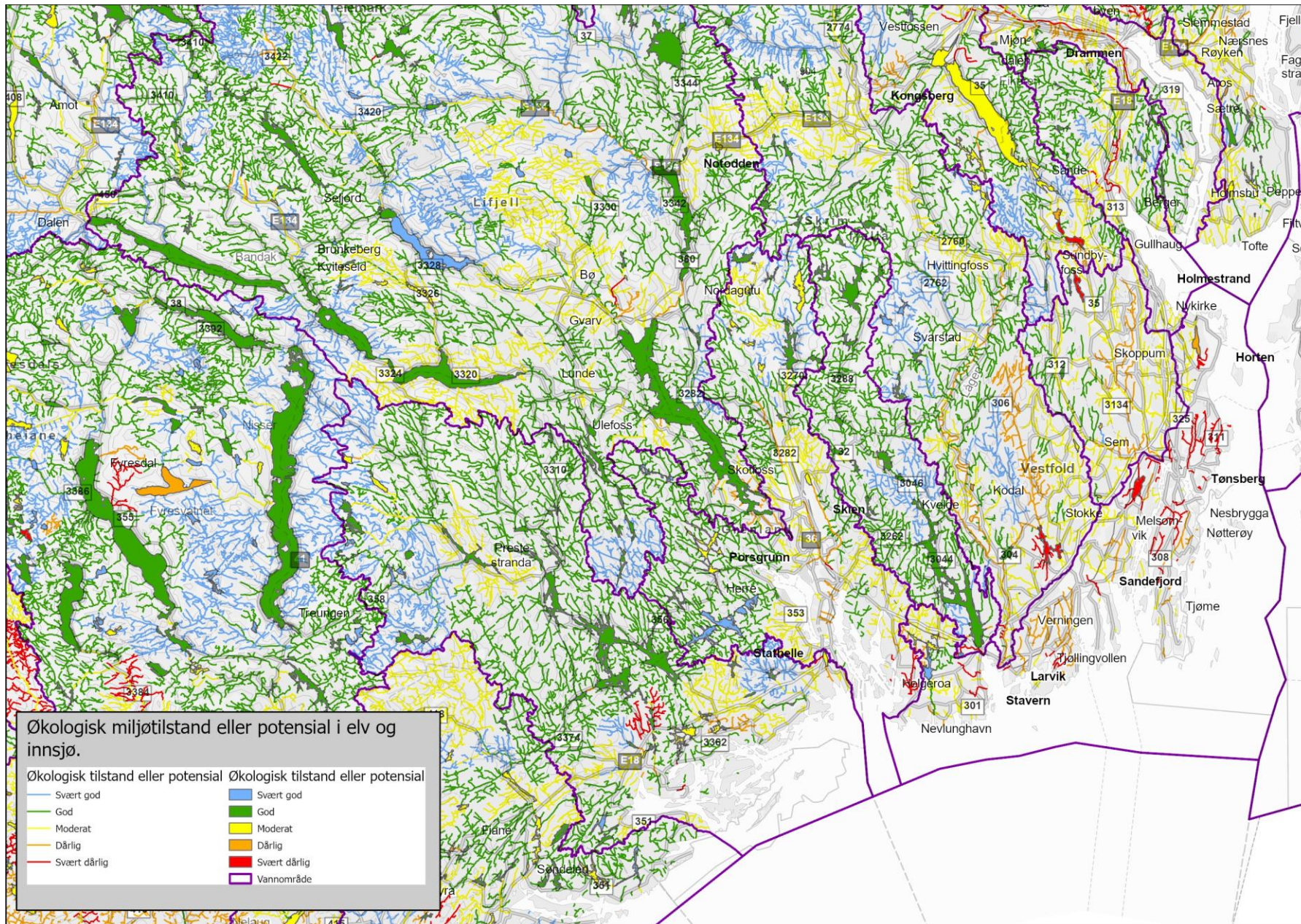
Begge hovedkriterier kan hver for seg eller sammen legges til grunn

Pluss hensynet til drikkevann: Eikeren, Farris og Norsjø...

Økologisk miljøtilstand

Vann-Nett

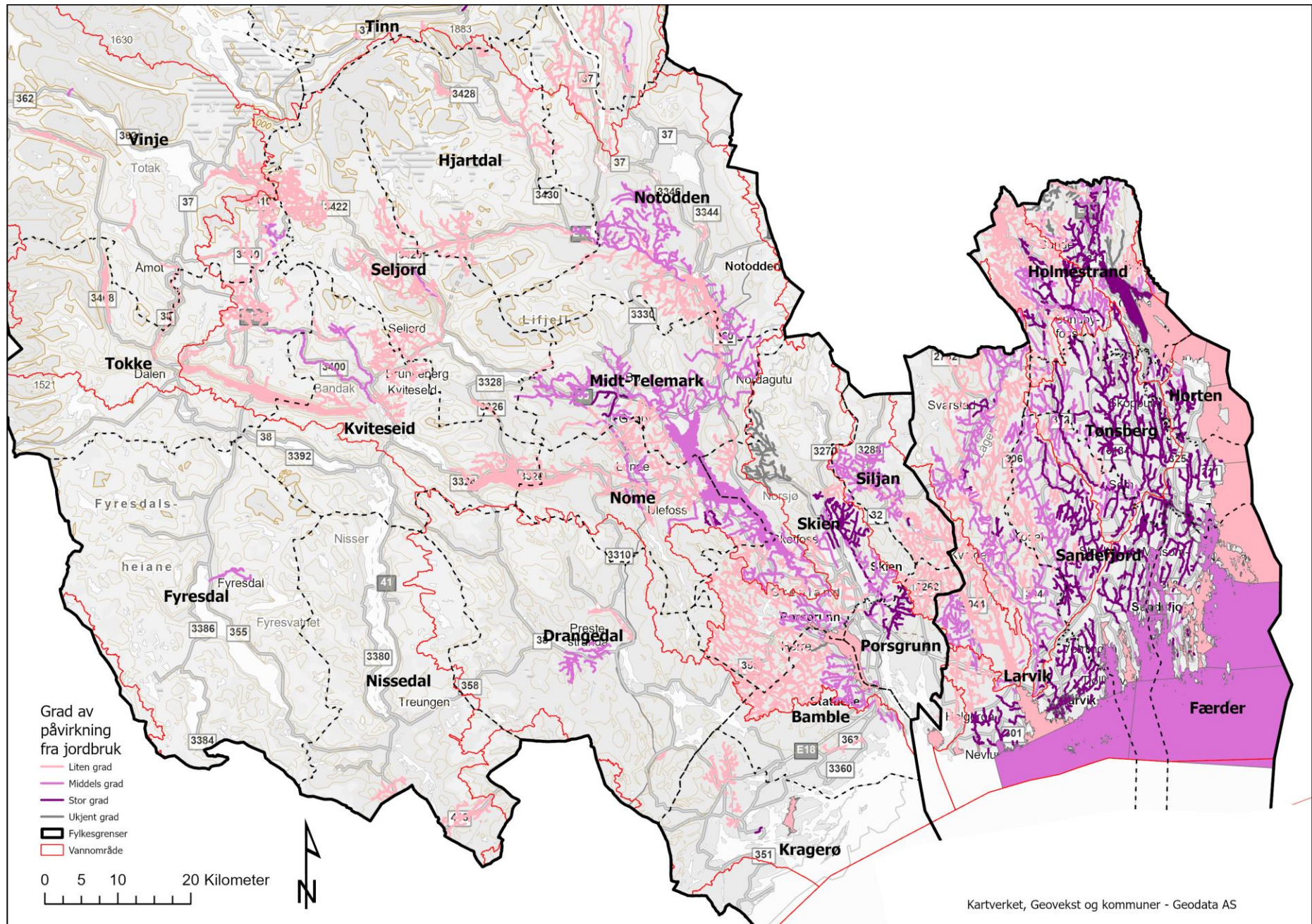
Alle påvirkninger er med her

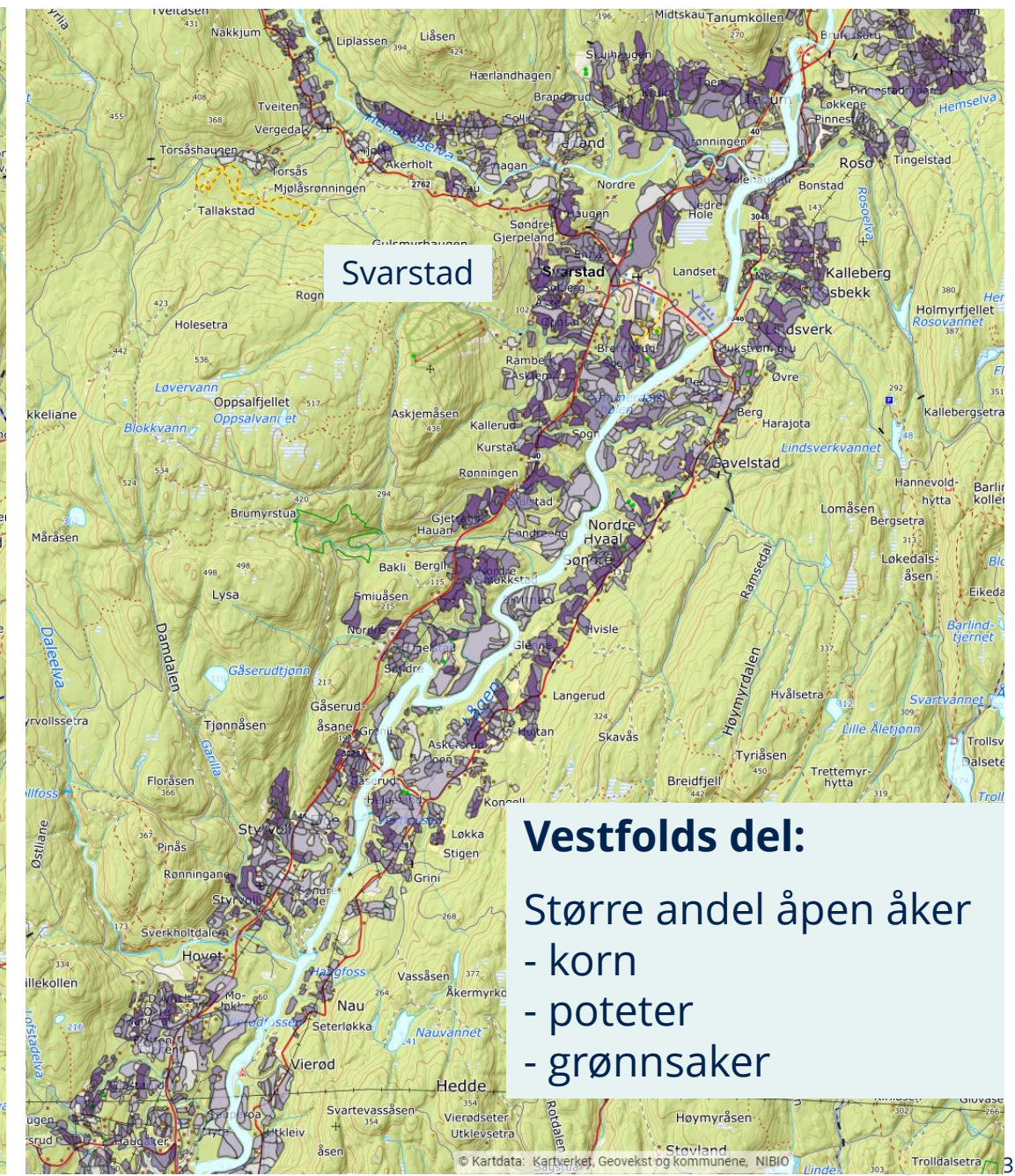
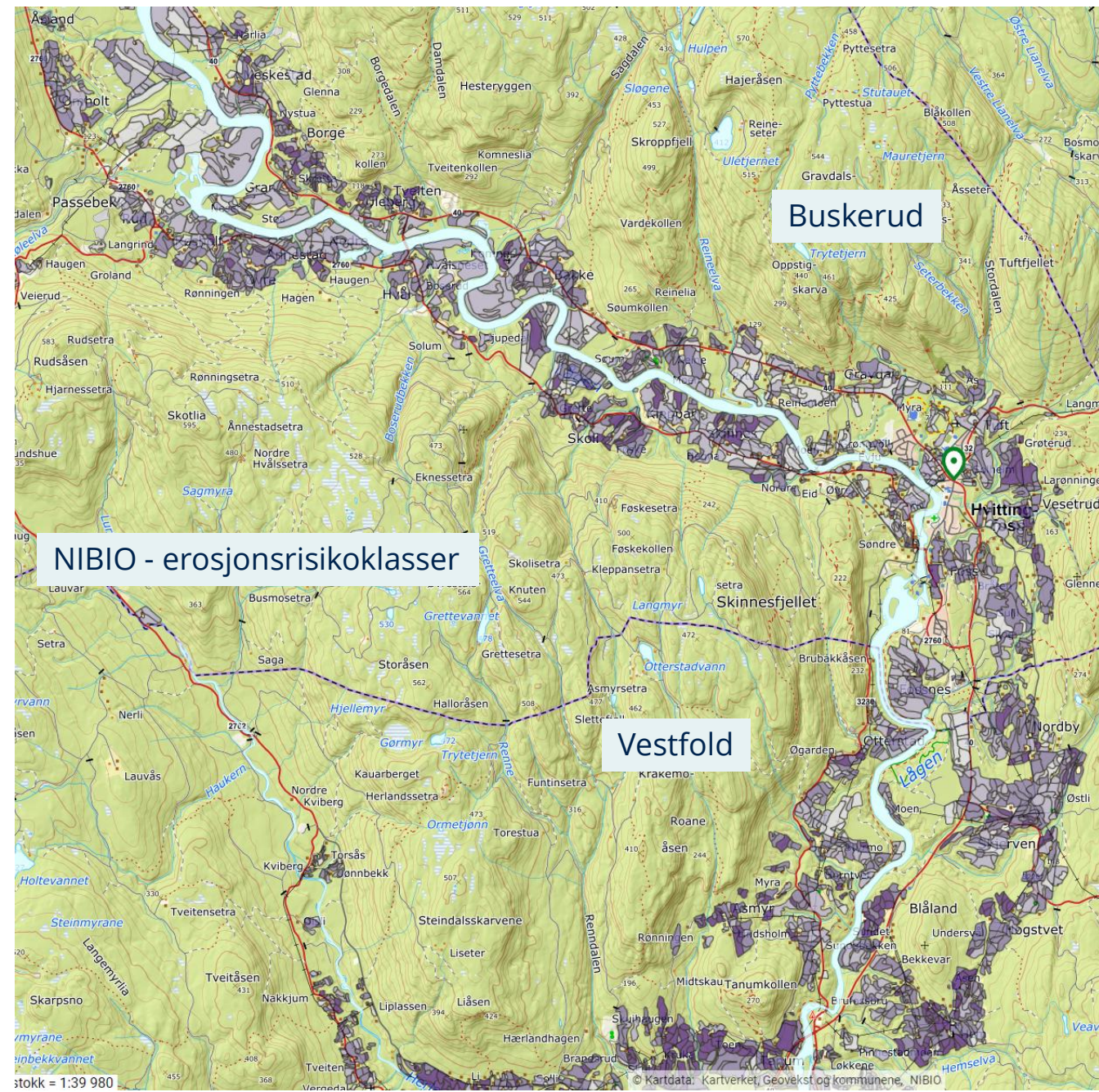

Påvirkningsgrad jordbruk

Vann-Nett

Aktuelle områder for miljøkrav

Vestfold

- alle 6 kommuner

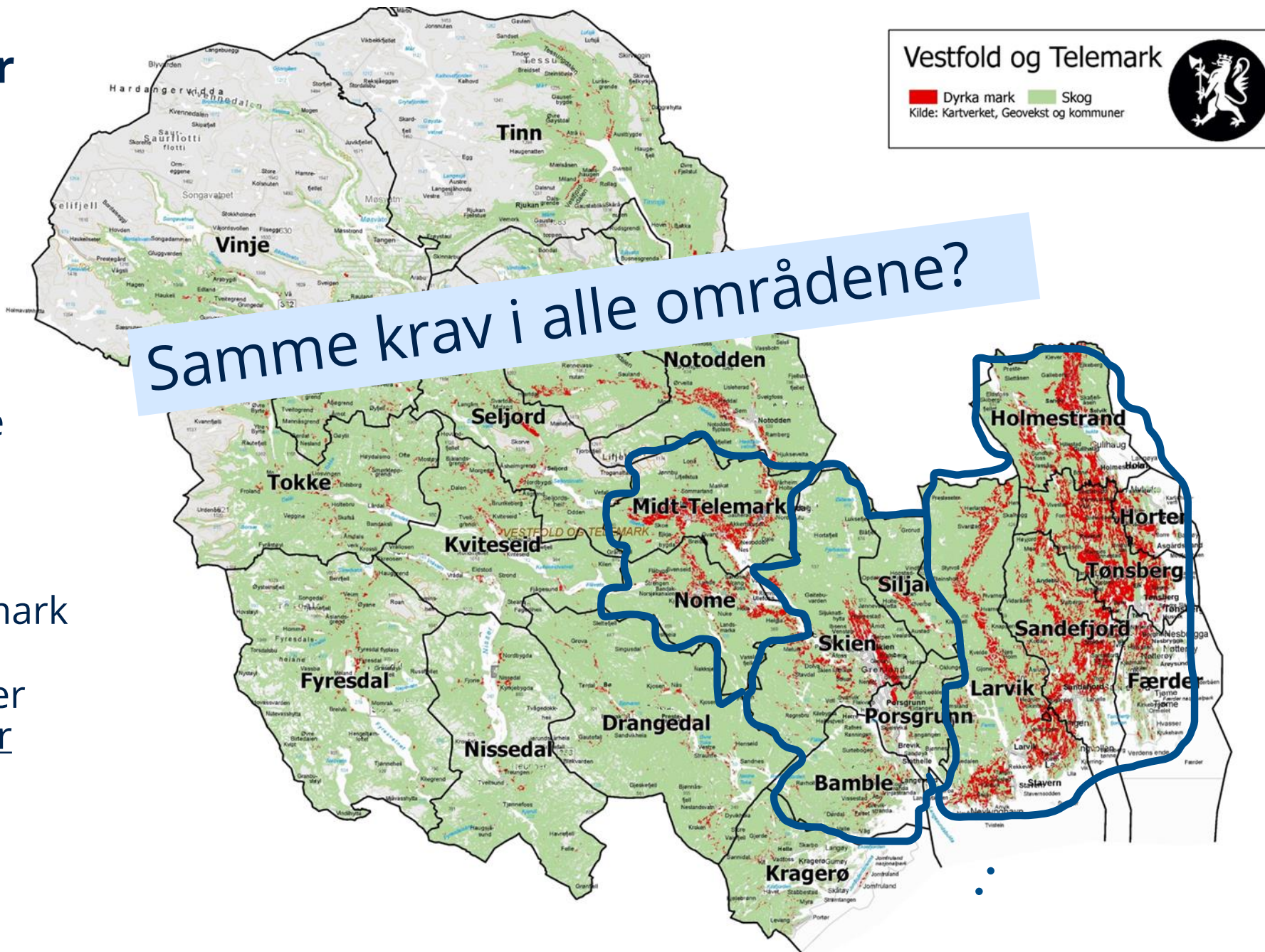
Grenland

- Skien, Siljan, Bamble og Porsgrunn

Midtre Telemark

- Nome og Midt-Telemark

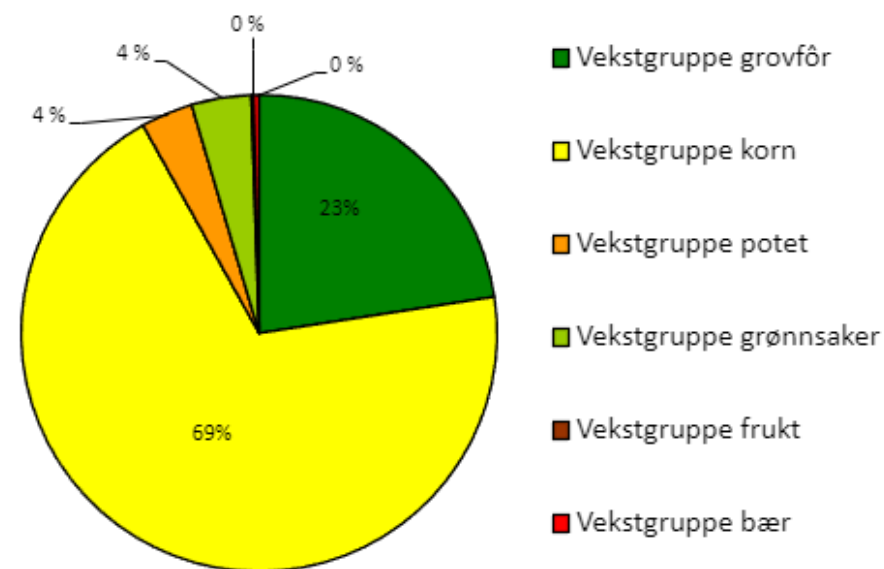
Kan følge adm. grenser dvs. kommunegrenser og fylkesgrensa

Begrunnelser for sone Vestfold

- ✓ Arealer som drenerer dit det er utfordring med vannmiljøet, både ferskvann og kystvann
- ✓ Har arealer og driftsformer med erosjonsfare
 - Det vises til NIBIOs erosjonsrisikokart
 - Driftsformer med korn og radkulturer
 - Driftsformer med flere kulturer per sesong
- ✓ Hensynet til drikkevann Eikeren (og Farris)

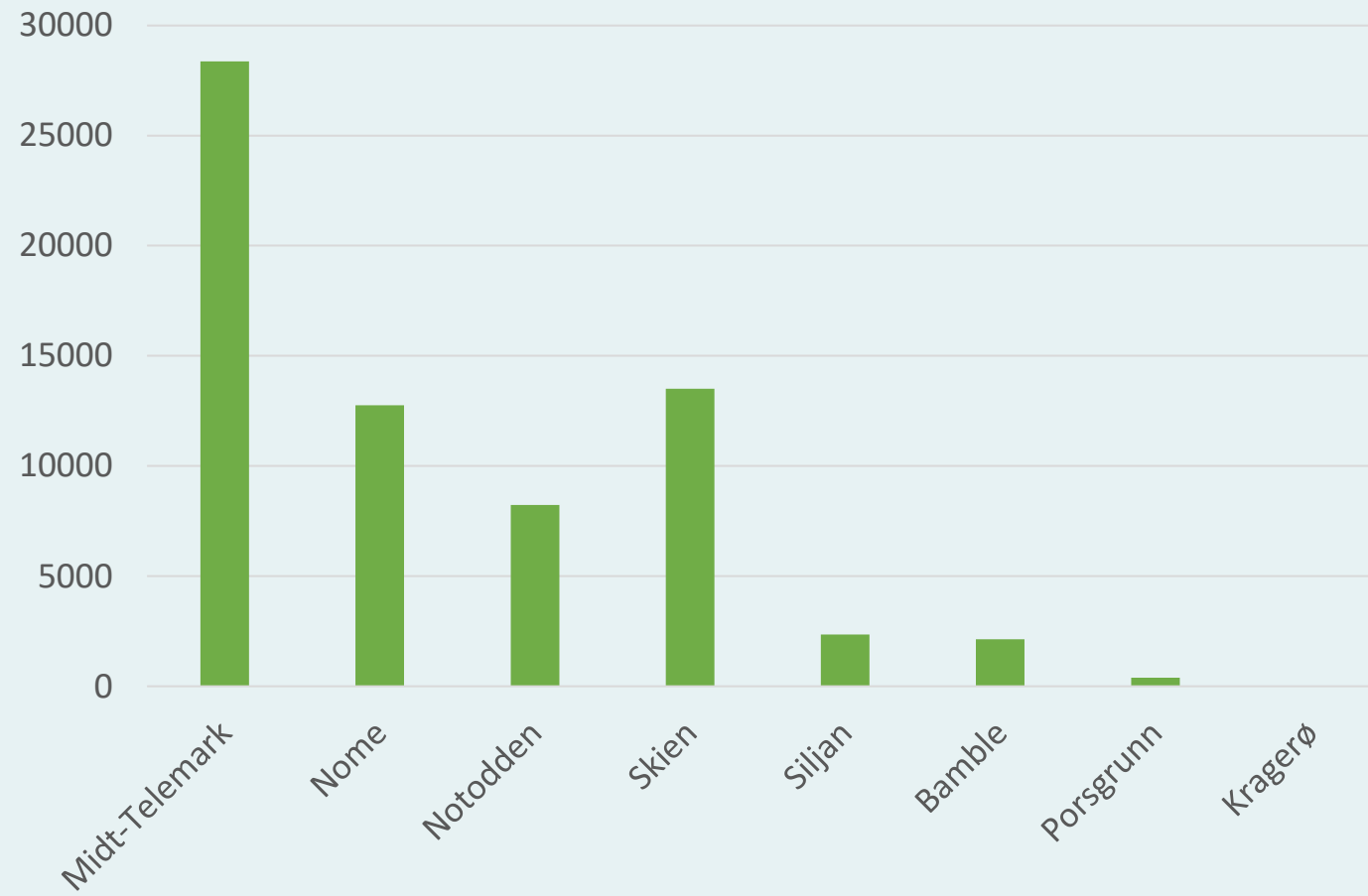

Totalvurdering:

Hele Vestfold har behov for de samme miljøkravene – alle kommunene

Korn – kommunene – Telemark – 2022 - dekar

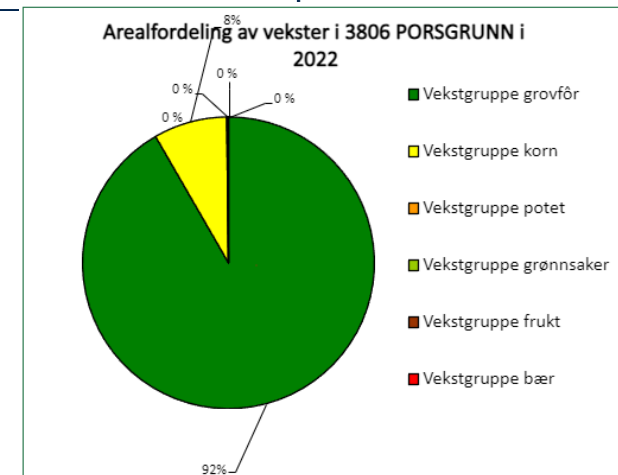
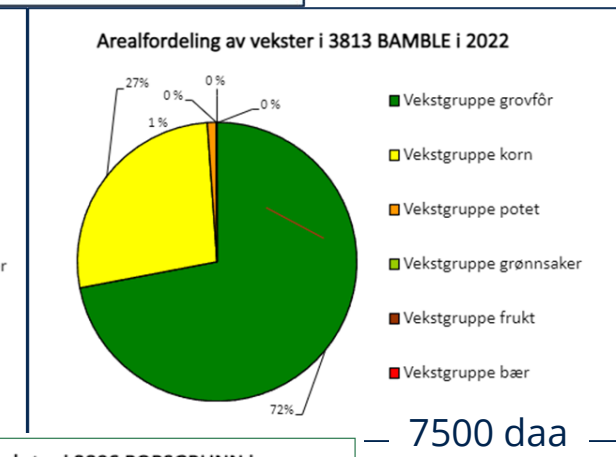
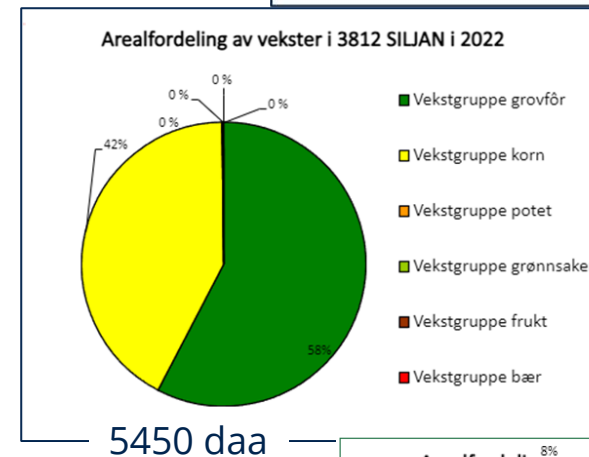
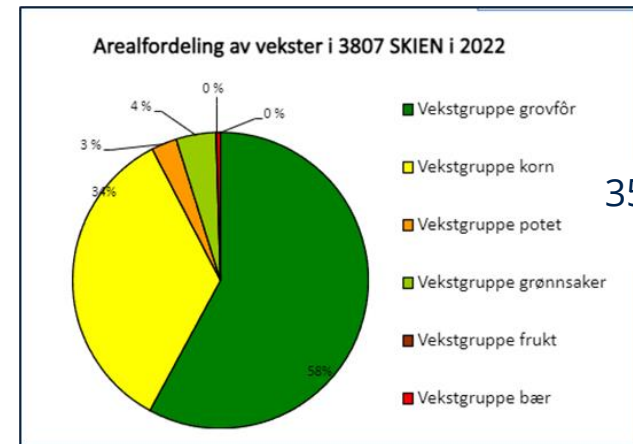
Begrunnelser for sone Grenland

- ✓ Arealer som drenerer dit det er utfordring med vannmiljøet, både ferskvann og kystvann (Leirkup og Grenlandsfjorden)
- ✓ Arealer og driftsformer med erosjonsfare
 - Det vises til NIBIOs erosjonsrisikokart
 - Korn og noe radkulturer
- ✓ Hensynet til drikkevann: Norsjø og Farris

Totalvurdering:

Kommunene Bamble, Porsgrunn, Skien og Siljan har behov for de samme miljøkravene

Begrunnelser for sone Midt-Telemark

✓ Arealer som drenerer dit det er utfordring med vannmiljøet – dvs. Grenlandsfjorden

✓ Arealer og driftsformer med erosjonsfare

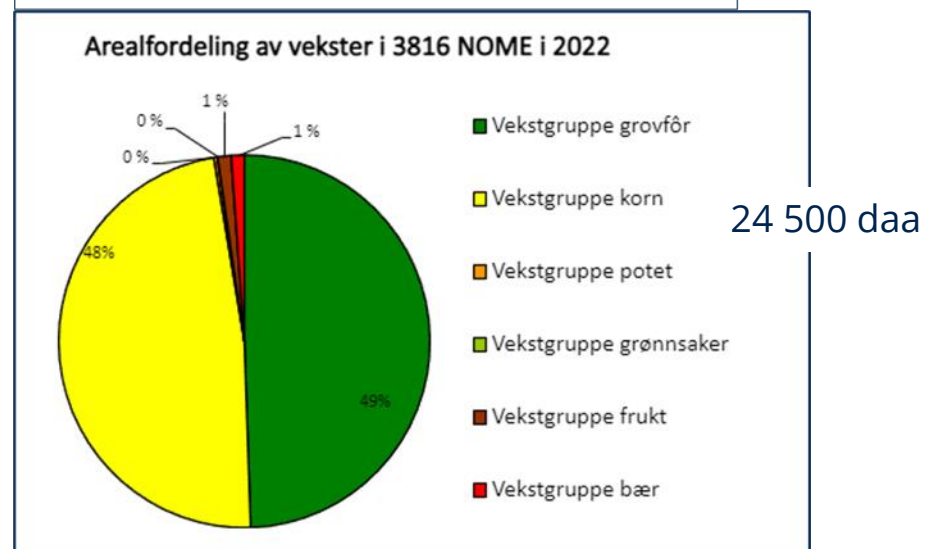
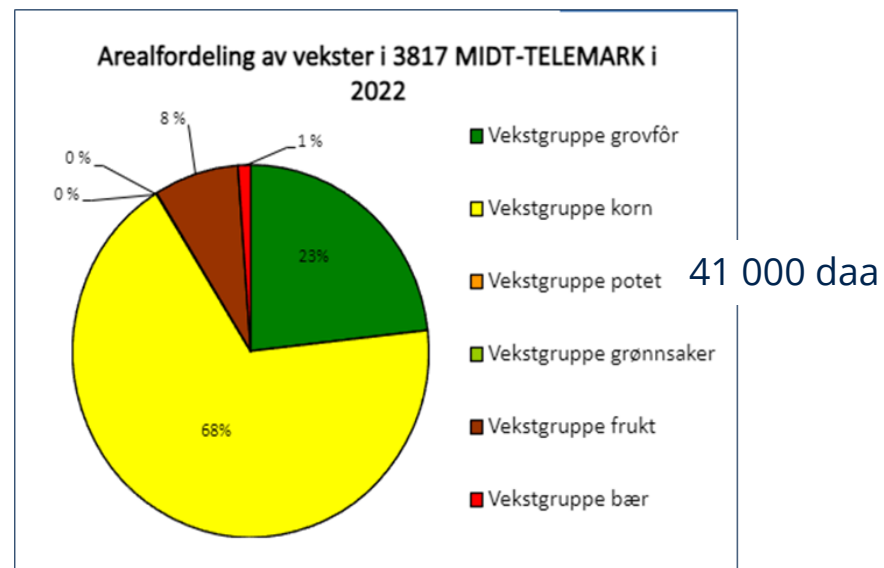
- Det vises til NIBIOs erosjonsrisikokart
- Kornproduksjon dominerer

✓ Hensyn til drikkevann: Norsjø

Totalvurdering:

Kommunene Nome og Midt-Telemark har behov for miljøkrav

- Samme krav som Grenland og Vestfold??
- Eller bare de 5 basiskravene i korn?

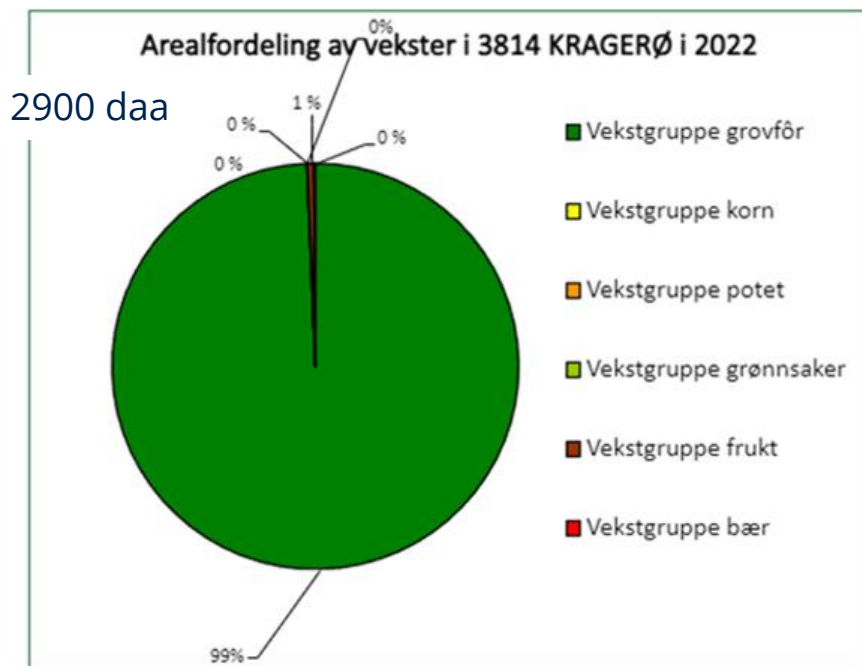
Begrunnelser for områder uten krav – under marin grense

KRAGERØ (gjelder også Drangedal)

- Jordbruksarealet er lite
- Grasproduksjon dominerer

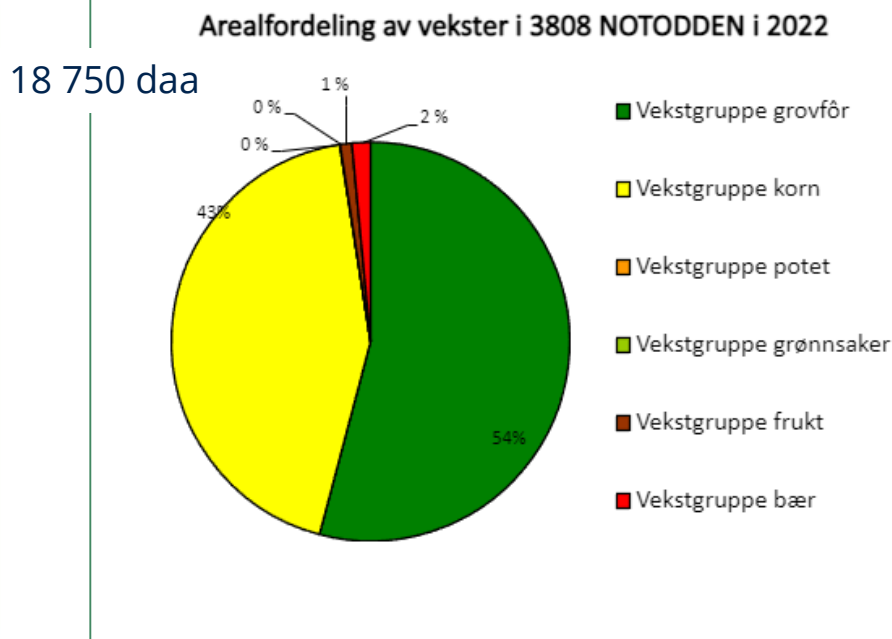
Dvs. lite påvirkning fra jordbruket på vassdrag og kyst

NOTODDEN

- Heddøla er dårlig grunnet fiskeparametere
- Bekkefelt og Heddalsvannet har god eller svært god tilstand

Jordbruket påvirker ikke vannet vesentlig

Arbeidsgruppa regionale miljøkrav VT

- Hilde Marianne Lien, SFVT landbruk
- Everdien van Weeghel, SFVT landbruk
- Even Bjørk, SFVT landbruk
- Gunnar Kleven, SFVT miljø
- Natalie Allum, SFVT miljø

